

## ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

УДК 330.101

Касьянова В.О., студентка 4 курсу  
факультету економіки і права  
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

В сучасних ринкових умовах питання формування та обліку витрат набуває великого значення і тісно пов'язане з досягненням головної стратегічної мети будь-якого комерційного підприємства – максимізації прибутку. Одним з етапів реалізації даного завдання є створення ефективно функціонуючої системи управління витратами підприємства.

Облік та формування витрат на виробництво продукції сільськогосподарських підприємств обумовлені рядом особливих факторів, таких як сезонність виробництва, залежність від природно-кліматичних умов, використання землі у якості основного засобу виробництва, а основою галузі - біологічні активи рослинництва і тваринництва. Завдяки цьому виробництво на аграрних підприємствах характеризується тривалістю операційного циклу, нерівномірним виходом продукції при рівномірних витратах та різними калькуляційними одиницями.

Обмеженість ресурсів і досягнення планової ефективності потребують постійного порівняння понесених витрат і отриманих результатів. Ця проблема ускладнюється під впливом інфляційних процесів, коли дані про виробничі витрати необхідно повсякденно порівнювати з майбутніми витратами, що значною мірою залежить від впливу зовнішнього середовища. Можливість усунення або передбачення впливу багатьох негативних внутрішніх і зовнішніх факторів з'являється завдяки раціонально організованому обліку витрат на виробництво, саме тому дослідження даної теми є актуальним.

Широкий зміст поняття "витрати" потребує різних підходів до виявлення та обґрунтування чинників, що зумовлюють їх формування та сприяють підвищенню ефективності виробництва сільськогосподарських

підприємств. Дана проблематика знайшла своє відображення у працях таких зарубіжних та вітчизняних науковців, як Бойчик І.М., Дем'яненко С.І., Карлоф Б., Партин Г.О., Андрійчук В. Г., Охріменко І. В., Фандель Г. та ін. Проте подальшого дослідження потребують систематизацію та узагальнення особливостей формування витрат на сільськогосподарському виробництві.

На відміну від промислового виробництва, при веденні сільськогосподарського господарства дуже важливим є забезпечення своєчасного виконання технологічного процесу. Якщо в промисловості порушення технології виробництва веде до затримки виготовлення продукції, то на аграрному підприємстві це призводить до втрати продукції, погіршення її якості та неминучим економічним збиткам.

Основною відмінністю сільського господарювання від промислового являється те, що робочий період не дорівнює технологічному циклу виробництва. Це пояснюється тим, що виробничий період у сільському господарстві складається з часу, коли процес здійснюється за безпосередньої участі людини, й часу, коли він відбувається під дією природних чинників. Особливо, це характерно для рослинництва, коли виробничий процес має найвищу й найнижчу інтенсивність. При цьому виробництво здійснюється за певними циклами: підготовка ґрунту до посіву, догляд за посівами, збирання врожаю. Поряд з цим за окремими культурами виробничі цикли збігаються, що зумовлює необхідність додаткового залучення трудових і матеріальних ресурсів для своєчасного виконання робіт. Через сезонність також виникають проблеми щодо використання техніки, коли, наприклад, зернозбиральний комбайн працює всього два-чотири тижні в рік, а решту часу знаходиться на зберіганні. І навпаки, в період міжсезоння виникає проблема зайнятості трудових ресурсів і засобів виробництва. Звичайно, ці чинники значною мірою впливають на формування виробничих витрат і ефективність господарювання [1].

Законодавчо, процес формування, обліку та калькулювання виробничих витрат у сільському господарстві регламентується наступними законами: Законом України «Про бухгалтерський облік та

фінансову звітність в Україні» [2], П(С)БО 16 «Витрати» [3] та Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств № 132 від 18.05.2001 р. [4].

Відповідно до стандарту 16 «Витрати» виділяють такі елементи операційних витрат:

- матеріальні витрати;
- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- амортизація;
- інші операційні витрати.

До матеріальних витрат, насамперед, відносяться витрати на насіння, корми, паливно-мастильні матеріали, добрива, отрутохімікати, підстилку, запасні частини, придбання інструменту, пристроїв й інших засобів і предметів праці, на забезпечення працівників спеціальним одягом, взуттям, захисними засобами.

Специфічним видом матеріальних витрат є витрати підприємств на оплату робіт і послуг виробничого характеру, які виконуються сторонніми підприємствами та організаціями. Найчастіше аграрні підприємства користуються такими видами послуг сторонніх організацій, як капітальний ремонт тракторів та іншої складної техніки, внесення добрив і отрутохімікатів, культурно-технічні роботи, транспортні послуги щодо перевезення вантажу на території підприємства. Набуває поширення і такий вид послуг, як здійснення окремих технологічних операцій при виробництві відповідних видів сільськогосподарської продукції, контроль за якістю продукції тощо.

З-поміж продукції основних галузей визначення собівартості починають саме з продукції рослинництва, оскільки вона значною мірою споживається тваринництвом. Об'єктами розрахунку собівартості в рослинництві є різні види продукції, які одержують від кожної сільськогосподарської культури. Крім того, визначають собівартість незавершеного виробництва, що складається із собівартості сільськогосподарських робіт і вартості спожитих ресурсів для

виробництва продукції рослинництва, які виконані в поточному році під урожай майбутнього року [5].

Згідно Методичних рекомендацій, собівартість окремих видів сільськогосподарської продукції визначається виходячи з витрат, віднесених на відповідну культуру (групу культур) чи вид (групу) тварин.

Фактична собівартість продукції (робіт та послуг) в сільськогосподарських підприємствах розраховується в цілому за рік, крім продукції (робіт, послуг) допоміжних виробництв, фактична собівартість яких визначається щомісяця.

Продукція рослинництва після збирання транспортується і відповідним чином доробляється (висушується, очищується, сортується тощо). З огляду на це виникає необхідність визначення витрат, які повинні бути включені у виробничу собівартість продукції. Відповідно до чинного законодавства, зерно і насіння соняшнику калькуються за принципом франко-тік. При цьому в собівартість зерна включають витрати на доробку продукції. Сіно і солома калькуються за франко-місцем зберігання; цукровий буряк, картопля, баштанні культури, овочі, маточники цукрових буряків, коренеплодів – за франко-полем (франко-місце зберігання) та ін. Всі послідовні витрати на виконання операцій по підготовці продукції до реалізації та її проведення відносяться на витрати зі збуту.

Собівартість соломи, гички, стебел кукурудзи і соняшнику, капустиного листя та іншої побічної продукції рослинництва визначається виходячи із розрахунково-нормативних витрат на збирання, транспортування, пресування, скиртування та інші роботи, пов'язані із заготівлею побічної чи основної продукції. При складанні звітної калькуляції із загальної суми витрат на вирощування певної культури виключається вартість побічної продукції [4].

Таким чином, автор узагальнив та проаналізував основні особливості формування витрат на аграрних підприємствах та прийшов до висновку, що сільськогосподарське виробництво є ризиковим, залежить від факторів, які важко спланувати та контролювати та суттєво відрізняється від інших галузей господарювання, що й зумовлює

особливості управління витратами. При цьому в умовах постійного зростання розміру витрат, особлива увага з боку керівництва сільськогосподарських підприємств повинна приділятися ефективності їх формування. Подальше дослідження планується присвятити виявленню та аналізу побудови ефективної системи управління витратами, яка повинна стати пріоритетом розвитку кожного підприємства, що сприятиме підвищенню прибутковості господарювання.

### Література

1. Дем'яненко С.І. Менеджмент аграрних підприємств: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2005. —347 с.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>.
3. Положення (стандарт) Бухгалтерського обліку №16 “Витрати” від 19.01.2000р. № 87. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
4. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджені наказом Мінагрополітики України від 28.05.2001 р. № 132. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/big/text1528/pg1.htm>
5. Охріменко І.В. Витрати та собівартість сільськогосподарської продукції в регулюванні економічних відносин сільськогосподарських підприємств : моногр. / І. В. Охріменко. – К.: Логос, 2009. – 388 с.

Науковий керівник,  
к.е.н., доц.

Селезньова Г.О.

Опубліковано в авторській редакції